

Atf: Yaşar, E., & Şaşman Kaylı, D. (2021). Roman Kültüründe Evlilik Olgusu Üzerine Nitel Bir Çalışma. *Sosyoloji Dergisi, 41-42, 25-51.*

Araştırma Makalesi / Research Article

ROMAN KÜLTÜRÜNDE EVLİLİK OLGUSU ÜZERİNE NİTEL BİR ÇALIŞMA

Ece YAŞAR*

Derya ŞAŞMAN KAYLI**

Öz

Romanlar, etnik kimlikleri, kültürleri, yaşam biçimleri ile dünyada ve ülkemizde özgünlüklerini ve farklılıklarını devam ettirmektedirler. Bu farklılıklar zaman zaman onların yaşamlarını olumsuz etkileyebilmekte, yoksulluk, sağlık, eğitim, barınma ve erken evlilik gibi sorunları daha derin hale getirebilmektedir. Toplumumuzun bir parçası olarak zengin bir kültürün temsilcisi olan Roman kültüründe söz konusu sorunların nasıl yaşandığını ve nasıl mücadele edildiğini görmek için aile ve evlilik olgusuna bakmak gerekmektedir. Bu kapsamda çalışma, Roman kültüründe evlilik olgusunu değerlendirebilmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma süreci, nitel araştırma yöntemlerinden derinlemesine görüşme tekniği ile yarı yapılandırılmış soru formu kullanılarak yürütülmüştür. Araştırma Roman popülasyonunun yoğun olduğu İzmir'in Çiğli ilçesinde yaşayan, her yaş grubundaki Romanlar içerisinde kartopu yöntemiyle belirlenen, evli 10 kadın ve 10 erkek katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler içerik analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Araştırmada erken yaşta evlilik, cahillikle ilişkilendirilmiştir. Katılımcılar, düzenli bir iş ve gelir olanağına sahip olduktan sonra evlenmenin önemini; evlilik yaşının, kadın ve erkek için ortalama 20 yaş ve üzeri olması gerektiğini vurgulamışlardır.

Anahtar kelimeler: Roman Kültürü, Evlilik, Sosyal Sorunlar, Kimlik, İzmir

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı, eceakaln@gmail.com; ORCID: 0000-0002-7686-8813

** Doç. Dr., Celal Bayar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, dsasmankayli@gmail.com; ORCID: 0000-0001-7949-2332

Makale Gönderim Tarihi: 02/09/2021, **Makale Kabul Tarihi:** 30/09/2021

A Qualitative Study on the Phenomenon of Marriage in Romani Culture

Abstract

Romanies, with their ethnic identities, cultures, and lifestyles, maintain their originality and differences in the world and in our country. These differences may negatively affect their lives from time to time and they may experience problems such as poverty, health, education, housing, and early marriage deeper. It is necessary to look at the phenomenon of family and marriage in order to see how these problems are experienced and how they are dealt with in the Romani culture, which is a representative of a rich culture as a part of our society. In this context, this study was carried out in order to evaluate the phenomenon of marriage in Romani culture. The research process was carried out using the semi-structured question type with the in-depth interview technique, one of the qualitative research methods. The research was carried out with 10 married female and 10 male participants who were determined by snowball method among Roma of all age groups living in Çiğli district of Izmir where the Roma population is dense. The obtained data were analyzed by the content analysis method. In this study is underlined associated early marriage with ignorance. The participants emphasized that people should get married after they have a regular job. Another significant piece of data is marriage age must be over 20.

Keywords: Romani Culture, Marriage, Social problem, Identity, Izmir

1. Giriş

Romanlar tarih boyunca tüm dünyada ortak bir isimle adlandırılmamıştır. Kendilerini adlandırdıkları isimler göç edilen coğrafya, yaşanan topluluklar ve kullanılan dillere göre farklılık göstermiştir. Farklı ülkelerde farklı isimlerle anılan Romanların dünyada en çok bilinen adlarının başında “Çingene (Gypsy), Roman, Kopti, Karaçi, Koşa, Zingari, Bohemiyen” gibi adların geldiği görülmektedir. Ülkemizde ise halk arasında ve yapılan araştırmalarda bu etnik grup için en sık kullanılan isimlerin “Çingene” ve “Roman” olduğu tespit edilmiştir. Ancak Türkiye’de Çingene kelimesine yüklenen aşağılayıcı ya da ötekileştirici anlamlar sebebiyle kendileri için bu isminin kullanılmasından kaçındıkları görülmekte ve var oluşlarını Roman ismiyle yeniden tanımlamaya çalışmaktadırlar (Kolukırık, 2008, s. 60). Çingene’nin Roman’a dönüşme süreci, öteki olmanın olumlanma sürecine karşılık gelir. Benzer bir durum uluslararası düzeyde de değerlendirilmiş ve 1888 yılında Uluslararası Çingene Birliği, dünyadaki tüm çingeneler için “Roma” ya da “Romani” isminin kullanılmasını

önermiştir (Fırat, 2016, s. 8). Çalışma kapsamında katılımcılar ile yapılan görüşmelerde, kişilerin kendilerini “Biz Romanlar” olarak tanımlamaları sebebiyle araştırma boyunca Roman ismi kullanılacaktır.

Tarihe bakıldığında Romanların yaklaşık bin yıl önce Hindistan’dan ayrılarak (Berger, 2000, s. 9) farklı dönemlerdeki göç dalgaları ile batı bölgelere göç ettiklerine dair bilgilere ulaşılmaktadır. Çeşitli bölgelere göç eden Romanların bir kısmı, çeşitli hipotezlere göre, Kafkaslara yönelirken, bir kısmı Mısır ve Kuzey Afrika’ya, bir kısmı da Anadolu üzerinden Balkanlara ve Avrupa’ya ilerlemiştir. Bu göç hareketleri kitlesel olarak ve yüzyıllar boyunca devam etmiş olup genellikle dilsel veriler kapsamında Romanların, 10. yüzyılın sonu ve 11. yüzyılın başlarında üç ana gruba ayrıldıkları varsayılmaktadır; Dom’lar, Lom’lar ve Rom’lar (Marushiakova & Popov, 2001, s. 12-13). Bu üç grup, farklı halklar gibi görülsede aynı halkın kolları olarak tanımlanabilmektedir. Türkiye coğrafyası da tarih boyunca Roman kültürünün varlığı ve gelişimi açısından önemli bir yere sahip olmuştur. Romanların Türkiye’deki kökenini incelediğimizde, ilk olarak M.S. 1300 civarlarında Anadolu’ya gelerek şu anki Eskişehir çevresinde yaşadıkları, Frigyalı oldukları ve Athinganoi veya Atsinganoi olarak adlandırılan gruplardan oluştuğu anlaşılmaktadır (Marsh, 2008, s. 5). Tarih belgelerinde Osmanlı’nın 14.-15. yüzyıllar boyunca devam eden fetihleri sonucu Osmanlı halkı ile birlikte yaşadıkları anlaşılmaktadır. Bazı araştırmalara göre de en eski Roman yerleşim bölgelerinden biri, İstanbul’da günümüzde Sulukule Mahallesi olarak anılan bölgedir (Uçan Çubukçu, 2011, s. 87). Türkiye’de ırk ya da etnik grup ayırımına dayalı nüfus sayımı söz konusu olmadığından, Roman nüfusunun ne kadar olduğuna dair kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak Romanların, ülkenin neredeyse her bölgesine dağılmış olarak yaşadığı bilinmektedir.

Türkiye’de yaşanan toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri, cinsiyetten kaynaklanan, değiştirilemez biyolojik farklılıkların bu eşitsizliği mecburi kıldığı düşüncesinden yola çıkarak erkek hakimiyetini beslemekte ve toplumun çeşitli kesimlerince desteklenmektedir (Sancar S. , 2009, s. 305). Böylelikle günümüzde kadın ve erkek açısından toplumsal olanaklar eşit bir biçimde paylaşılmamaktadır ve bu durum eğitimden sağlığa, erken evlilikten istihdama kadar kadınların yaşamlarını olumsuz etkilemektedir. Söz konusu olumsuzluğun devamında ya da sonlandırılmasında aile kurumu ve aktarılan cinsiyet rolleri oldukça önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda çalışma, Romanların yaşam deneyimlerine, Roman kadın ve erkeklerin evlilik tutumlarına, aile içinde kadın ve erkek rollerinin nasıl farklılaştığına odaklanmaktadır.

2. Kavramsal/Kuramsal Çerçeve

2.1. Romanların Renkli Görünen Yaşamları Üzerine

Ülkemizde yaşayan Romanlar yüzyıllardır Anadolu'nun her bir bölgesinde kendi kimlik ve geleneklerini koruyarak yaşamışlardır. Ekonomik, siyasal, sosyal haklardan etkili ve eşit şekilde faydalanamamaları, istihdama etkin şekilde katılım sağlayamamaları, sağlıklı koşullarda yaşayamamaları ve kendilerine karşı geliştirilen ön yargılara rağmen Romalar toplumumuzun önemli bir parçasını oluşturmaktadır.

Her çocuk gibi Roman çocuklarının da doğuştan sahip olduğu ve cinsiyet, ırk, etnik ya da sosyal köken, yaş gibi özelliklere bakılmaksızın eşit şartlar altında ücretsiz olarak yararlanılan temel haklardan biri eğitimidir. Uluslararası ve ulusal belgeler ile düzenlenmiş olan eğitim hakkı, bireylerin bilgiye ulaşmalarının yanında toplum ile güçlü bir etkileşim kurarak kendini gerçekleştirmesini sağlamaktadır. Bu bağlamda Roman çocuklarının eğitime erişimleri hem bireysel hem de toplumsal olarak önem taşımaktadır. Yapılan araştırmalar neticesinde elde edilen genel bulgulara göre, Romanların eğitim düzeyinin düşük olmasının sebepleri, gelir yetersizliği yüzünden eğitim ihtiyaçlarının karşılanamaması, ebeveynlerinin eğitim seviyelerinin düşük olması, toplumsal ve kültürel çevre şartlarının uygun olmaması, okul hayatında karşılaşılan ayrımcılık olarak gösterilmektedir (Kolukırık, 2008, s. 28). Belirtilen nedenlerin haricinde, karşılaşılan ekonomik zorluklar da erkek çocukların eğitimlerini yarıda bırakıp hane gelirine katkı sağlamak zorunda kalmasına neden olmaktadır.

Romanlar, genellikle şehirlerin en yoksul kesimlerinde yaşamaktadır. Göçebe yaşam tarzları, günümüzde sürekli hareket halinde olmaktan ziyade yaşayabilecekleri sağlıklı bir yer bulma arayışına dönüşmüştür. Gelir yetersizliği sebebiyle konakladıkları alanların daha çok gecekondular, çadırlar, barakalar, terk edilmiş ya da devlet hazinesine ait kullanılmayan alanlar olduğu bilinmektedir. Bu durumun en yıkıcı etkisi ise sağlıksız bir ortamda, yetersiz ve güvensiz fiziksel şartlar altında yaşamlarını sürdürmek zorunda olmaları sebebiyle toplum içerisindeki dışlanmanın pekiştirilmesidir.

Nüfus sayımında olduğu gibi Romanların istihdama katılımı konusunda da yeterli ve net bir veri bulunmamaktadır. Ancak yapılan araştırmalar ve gözlemler sonucunda, sosyal güvencesiz olarak, gündelik ve vasıfsız işlerde çalıştıkları bilinmektedir (Yaprak, 2015, s. 65). Erkekler çalışmak için becerileri olan her alana yoğunlaşabilirken kadınların çalışma özgürlüğü, eşlerinin verdiği izin kadardır, dolayısıyla kadınların çalıştıkları işler belirli alanlarda sınırlı kalmaktadır. Vasıf gerektirmeyen hurdacılık, hamallık, ırgatlık, atık toplama gibi

işlerde yevmiye usulü çalışarak kayıtdışı işgücü içerisinde yer alan Romanların bu işlere yönelmelerinin sebepleri arasında, yaşam biçimlerine uygun olarak gündelik çalışıp o günü kurtarmak adına kazanç elde etmeyi tercih etmeleri ve eğitim seviyelerinin düşüklüğü gösterilebilmektedir. Ancak özellikle Roman gençlerin işgücü piyasasına ulaşılmalarının önündeki en büyük engelin dışlanma ya da ötekileştirilme olduğunu vurgulamak gerekmektedir. Şartlar değerlendirildiğinde, büyük çoğunluğun yoksulluk içerisinde yaşadığı ve genel ihtiyaçlarını karşılayabilmek için sosyal yardımlara ihtiyaç duydukları görölmektedir.

Yüzlerce yıl boyunca gerçekleştirilen göçlere rağmen Romanların yaptıkları grup içi evlilikler, geleneklerini ve inançlarını korumalarına yardımcı olmuştur. Türkiye’de de erken yaşta evlenme bir gelenektir (Uçum, 2008, s. 59). Farklı topluluklar ile iç içe yaşanmasına karşın kendi etnik kökenlerine sahip kişiler ile yaptıkları evlilikler, genetik özelliklerinin de korunmasına sebep olmuştur. Roman olmayan biri ile evlenmenin çok nadir görölmemesinin sebebi, grup olarak dışarıya kapalı bir yapıda olmaları ve toplumda karşılaştıkları dışlanmanın yarattığı korkudur. Evlenme biçimleri ise genellikle anlaşarak/severek, görücü usulü ya da kaçararak evlenme olarak gerçekeşmektedir. Evlenme tercihleri ne olursa olsun resmi nikah ve dini nikaha önem verdikleri bilinmektedir. Ancak nikaha verilen değerin yanında nikahsız ya da çoğul evliliklerin yaşanması ve evlilik dışı çocukların olması da topluluk içerisinde yadırganmamaktadır. Sahip oldukları gelenekler ve kültürel yapı nedeniyle erken yaşta yapılan evlilikler ve bunun sonucunda oluşan adölesan annelik çok yaygındır. Ayrıca çocuklar gerek okul ihtiyaçlarının karşılanamaması gerek aile geçimine katkı sağlamak zorunda kalmaları sebebiyle okulu bıraktıkları için çocuk işçiliğin ya da erken evliliğin öznesi olmaktadır. Çünkü Romanlar için çalışmak ya da evlenerek ebeveyn olmak, toplum tarafından kabul görmenin temel taşıdır. Aile içi rollere bakıldığında, kadınlar aile içerisindeki kararlara ortak olsa da ataerkil yapıda olan ailenin karar alma mekanizması erkektir ve erkeğin aile reisi olduğu, çalışarak evin geçimini sağladığı; kadının önceliğinin ev işleri ve çocuklar olduğu, eşinin uygun gördüğü işlere gidebildiği ancak bu durumun da çok sık olmadığı görölmektedir. Öyle ki Berktaý’ın da belirttiği üzere erkekler varlığın üstünde, kadınlar varlığın içinde olan eylemlerde bulunmaktadır (Berktaý, 2014, s. 27).

2.2. Roman Ailelerinde Evlilik ve Aktarılan Cinsiyet Rollerini

Romanlar etnik kimlikleri ile varlıklarını sürdürdükleri her toplumda marjinal olarak tanımlanmakta ve kendilerini özgü geleneksel özellikleri, etnik kimlikleri gibi cinsiyet kimlikleri de toplumsal değişkenlerden etkilenmektedir. Roman kadın ve erkek rolleri, ataerkil toplum yapısının eril kodlarına bağlı olarak

dinamik bir süreç içerisinde şekillenmektedir. Roman erkekler, evlilik kurumu içerisindeki hiyerarşik düzenin en üst noktasına sorumluluk alarak konumlanırken, Roman kadınlar ise evlilik bağıyla kadın kimliklerini ön plana çıkarmayı amaçlamaktadır. Evliliklerin içerisindeki ataerkil yapı, böylelikle ilk olarak cinslerin kendini var etme çabalarında ortaya çıkarak işlemeye başlamaktadır. Sonrasında erkeğin hem eşine hem de (özellikle erkek) çocuklarına hükmederek iktidar kurma gayreti ile pekişmektedir. Bu çerçeveden bakıldığında, Roman kadın ve erkekler erken yaşta evlenerek hayata ve toplumsal cinsiyet rollerine en kısa yoldan uyum sağlamaya çalışmaktadır. Bu uyumda erkeğin rolü, ailedeki en büyük otorite ve aileyi geçindiren güç olması; kadının öncelikli rollerinin ise ev işleri ve çocukların bakımı olmasıdır. Ancak Roman toplumlarında artık bu otoritenin geçmişteki kadar sorgulanamaz olmadığı görülmektedir. Kolukırık araştırmasında, Romanların daha az sayıda çocuk yapmayı tercih ederlerken ideal çocuk sayısının iki veya üç olduğu belirttiklerini vurgulamıştır (Kolukırık, 2008, s. 27). Geniş ailelerin yerini çekirdek ailelere bırakması ve birden fazla neslin aynı evde, iç içe yaşamasının önüne geçilmesi, hanedeki en yaşlı erkeğin otoritesinin sarsılmasına yol açmaktadır. Roman kadınların, erkekler ile birlikte kamusal alana dahil olmaya çalışmaları, çocukların eğitimi tamamlamaları için daha fazla özen göstermeleri gibi gelişmeler, Romanların toplumsal cinsiyet rollerinden ayrışma adımları olarak da umut vericidir.

2.3. Cinsiyet Kimliklerinin Oluşumuna İlişkin Eleştirel Bir Yaklaşım: Feminizm

Feminizm, cinsiyetçilik sorununun, cinsiyetçi sömürünün ve tahakkümün son bulması için ortaya çıkmış bir harekettir (Hooks, 2016, s. 12). Bu nedenle toplumsal kimlikleri, tarihsel süreç içerisinde inceleyerek toplumsal cinsiyet kuramını, ataerkil yapıyı çözümlenmeye çalışan ve farklı açılardan eleştiride bulunan akımlardan biri olmuştur. Feminist yöntem, bireye özgü düşüncelerin değil, kolektif ve sosyal bir varlık olan kadın bilincinin yükseltilmesidir (MacKinnon, 2015, s. 105-106). Irk ve sınıf ayrımı, toplumsal cinsiyet adaletsizliği, ataerkil şiddet, erkek hegemonyası gibi kavramları görünür kılarak ve sorgulayarak kadınların toplumdaki konumları sebebiyle uğradıkları ayrımcılığa ve sömürüye karşı koymaktadır. Feminist metodoloji kapsamında birçok farklı feminist kuram ortaya çıkmış ve bu kuramlar ışığında toplumsal cinsiyetten ataerkiye, eğitimden politikaya çeşitli konularda bilgi üretimi sağlanarak karşılaşılan sorunlara yönelik çözüm önerileri geliştirilmeye çalışılmıştır.

Öncelikli olarak cinsiyet üzerine temellendirilen eril araştırmalara eleştiri olarak insana ve insan haklarına dayanan aydınlanmacı liberal feminist teorinin

ortaya atılarak bu teorinin temeli, Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi (1776) ve Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi'nde (1789) belirtilen, insanların eşitlik ve özgürlük gibi doğal, geri alınamaz haklarının olduğu fikrine dayandırılmıştır. Feminist kuramcılar bu fikirden hareketle, erkekler kadar kadınların da doğal haklara sahip olabileceklerini ve kadınların ancak eşit vatandaşlık hakları ile özgürleşebileceklerini savunmuşlardır. Fikrin en önemli savunucularından Mary Wollstonecraft, 1792 yılında yayımlanan ve feminist tarihinin temel çalışmalarından biri olan Kadın Haklarının Gerekçelenirilmesi adlı eserinde, kadınları bağımsız kılabilecek tek şeyin aklını doğru kullanmak olduğunu; akıl yerine duygulara yaslandıklarında sürüklenerek fikirlerini ve yargı güçlerini güvenilmez hale getirdiklerini; duygu yerine akıl ile hareket etmelerinin kadınları erkek egemenliğinden ve erkek bakış açısından kurtaracağını vurgular. Aklın ve anlayış gücünün gelişmesini amaçlayan kusursuz eğitimin öneminden bahseder, söz ettiği kusursuzluk, kadınlara özgürlüğü kazandıracak erdemlere ulaşabilmelerini sağlayan, fiziksel ve ruhsal açıdan kadınları güçlendiren eğitimidir (Wollstonecraft, 2012, s. 33). Eğitimin yanında eleştirel düşüncenin geliştirilmesinin de kadınlara, hayatlarını değiştirecek ölçüde yarar sağlayacağına dikkat çekmiştir. Ayrıca Jean-Jacques Rousseau'nun kadınlar ile ilgili görüşlerini eleştirirken kadın ve erkek arasındaki iktidar ilişkisini sorgulamıştır. Başat isteğinin, kadınların erkeklerin üzerinde değil, kendi varlıkları üzerinde güç sahibi olmaları olduğunu belirtmiştir.

Önemli liberal feminist kuramcılardan Frances Wright, Wollstonecraft ile aynı görüşü paylaşarak eleştirel düşüncenin, kadınların sorgulamadan bağlı oldukları iktidara boyun eğlemelerine son vereceğini savunmaktadır. Sarah Grimke ise özel alanda erkeklerin kocalık adı altında, kadınlar üzerinde zalim bir iktidar sergilediklerini belirterek özel alana feminist eleştiriye bulunan ilk kuramcı olmuştur (Donovan, 2015, s. 44-46). Elisabeth Cady Stanton ile Susan B. Anthony, sözü edilen diğer kuramcıların savunduğu doğal haklar teorisini geliştirerek kadın hakları hareketinin önde gelen isimlerinden olmuşlardır. Stanton, kadınların kendi hayatları adına karar verebilmeleri ve birey olabilmeleri için haklara sahip olmalarının gerekliliği üzerinde durarak bağımsızlık için özellikle kız çocuklarının eğitiminin zorunlu olduğunu ifade etmektedir. Anthony ise bir 'cinsiyet oligarşisi'nin var olduğunu savunmaktadır.

Liberal feminist kuramcılar, savundukları doğal haklar öğretisinin yanı sıra siyasal katılım hakkı, oy verme hakkı konularını için mücadele etmişlerdir. Maria Stewart, Harriet Taylor gibi kadın eylemciler ve John Stuart Mill'in çalışmaları devam eden süreçte kamusal ve siyasi eşitlik üzerinde durmakta ve evlilik-boşanma gibi konularda hak kazanmak için doğal haklar doktrininden yola çıkmışlardır. Yurttaşlık hakları ile özdeşleşmesi ve kadın-erkek eşitliğine

dayanması sebebiyle özellikle oy hakkı mücadelesi, feminist hareketin en önemli kazanımlarından biridir. 19. yüzyılda kadınların seçme ve seçilme gücüne sahip olmaları için uğraşan kadın hakları savunucularının oluşturduğu “Sufrajat Hareket” ayrıca siyah feministler ile beyaz feministleri de bir araya getirmiştir. Doğal haklar doktrininden hareketle ortaya çıkan ve geliştirilerek kadına ilişkin özel, kamusal, çalışma hayatı, siyaset, din gibi birçok alanda kendine yer bulan liberal aydınlanmacı feminizm, kadın çalışmalarının temel ve öncü kuramlarından biri olarak feminist gündemde hala önemli bir yer tutmaktadır.

Liberal feminist geleneğinde kadınların ayrımcılığa uğraması ve tahakküm altına alınması, hakların ve yasaların zorbalığına, dinsel pratiklere dayandırılırken radikal feminist kuramda ise kadın ile erkeğin farklı olduğu ve kadınlara yapılan baskının en temel, en eski ve en derin baskı olduğu vurgulanmaktadır. Radikal feminist teori, 1960’lı yılların sonunda, kadınlar üzerindeki ezici baskının kökeninin toplumdaki ataerkil yapının olduğunu ve erkek egemenliğinin toplumsal cinsiyet ile meşrulaştırdığını belirtmektedir. Radikal feministler, “Kişisel olan politiktir.” savları ile öznel olan her ilişkinin gerçekte sınıfsal ilişki ya da iktidar ilişkisi barındırdığını belirterek bu ilişkilerin kolektif çözümler gerektiren politik durumlar olduğunu anlatmaktadır. Bu anlamda evlilik/aile ile kadının bedeninin, cinsiliğinin, doğurganlığının kontrol edilme çabası, var olan patriarkal düzenin pekiştirilmesinde ve devamlılığında çok önemli bir rol oynamaktadır. Radikal feminist kuramcılar arasında 1970 yılında yayımlanan kitapları ile kuramı en iyi şekilde anlatan; Kate Millet’in Cinsel Politika’sı ve Shulamith Firestone’nun Cinselliğin Diyalektiği eserleridir. Millet, bütün tarihsel ideolojilerin ve medeniyetlerin, ataerkil düzende ve erkek egemen olduğunu belirtirken bu ataerkil ideolojinin yaşamımızın ve kültürümüzün her noktasında var olduğunu ileri sürmektedir. Aileyi, ideolojik fikirlerin benimsetilmesi açısından en önemli kaynak olarak tanımlamakta ve gençlerin aile içerisindeki ataerkil düzende gelişerek toplumsallaştığını anlatmaktadır. Bu çerçeveden bakıldığında, ataerkil yapının değişmesi için aile içi yapının da yeniden üretilmesi gerekmektedir (Donovan, 2015, s. 274). Çünkü ailede, gelenekler sebebiyle kadın bedenine ve cinselliğine özgürlük tanınmamış, kadın ev işleri ve çocuk bakma gibi roller içerisine sıkıştırılmıştır. Millet’e göre, kadınların ekonomik anlamda erkeklerden bağımsız olmaları, beden ve cinsellikleri üzerinde söz haklarının bulunması önem taşımaktadır. Kadın-erkek eşitliğinin ancak ataerkilliğin son bulması ve cinsellik için yapılacak radikal değişimler ile mümkün olduğunu belirtmektedir. Firestone, ataerkil sistemin oluşum ve sürekliliğinin nedenin, cinslerin biyolojik özellikleri sebebiyle yani aslında cinsiyet ayrımcılığı ile ortaya çıkan cinsiyet temelli iş bölümü olduğunu söylemektedir (Donovan, 2015, s. 277). Ataerkil çekirdek ailede erkek, kadın ile

çocukların tahammül etmek zorunda kaldıkları ve bağımlı oldukları bir efendi konumundadır, bu durumda kadın aile içinde özgür ve eşit değildir. Erkeklerin, kadınların bedenlerini ve doğurganlıklarını denetim altına alması ve kadınların biyolojik özellikleri üzerindeki erkek egemenliği, kadınların ezilmesine neden olmaktadır. Kadının biyolojik kaderden kurtulmak için ihtiyacı biyolojik devrim (suni döllenme, yapay plasentalar gibi bilimsel gelişmeler), teknoloji gibi yeniden üretim araçlarının kullanılması ile mümkün olacaktır (Atan, 2015, s. 14). Biyolojik devrim ile cinsiyet rollerin dönüşerek yeniden tanımlanması ve böylelikle kadının özgürleşmesi sağlanacaktır.

Genel olarak Radikal feminist analiz, kadınlar üzerindeki baskı ve ikincilleştirme durumlarını, aileyi, kadın bedenini ve cinselliğini temel alan patriarkal yapının çözümlenmesinden hareketle tartışılmaktadır. Kadını özel alana tutsak eden erkek egemen ideolojinin sona erdiği, kadını bağımlı ve sınırlı kılan aile yapısının ortadan kaldırılarak kadının özgürleştiği, radikal devrimlere dayanan yeni bir toplum inşa etmeyi amaçlamıştır. Roman kadınların çocuk yaşta evlenmek suretiyle bedensel ve ruhsal gelişimlerini eşlerinin eline teslim ettikleri ve aile içindeki ataerkil yapı sebebiyle ikincilleştirildikleri göz önüne alındığında, erken evlilik kavramını tanımlarken toplumsal cinsiyet rollerini, ataerkil baskıyı ve aile içindeki kadın erkek eşitsizliğini de anlamlı bir şekilde çözümlenmesi gerekmektedir.

Üçüncü dalga feminist akımların içerisinde yer alan ve 20. yüzyılın sonlarına doğru ortaya çıkan Postmodern feminist teori ise tekil ve evrensel kavramlara direnmek amacıyla kadınlar arasındaki ırksal, sınıfsal, etnik köken, yaş gibi ayrımların üzerinde durmuştur. Postmodern teoriden etkilenen bu akım, liberal feminist geleneğinden ayrılarak kadınların deneyimlerine yönelip farklılıkların ve özgünlüklerin sorgulanmasını sağlamaktadır. Bu sebeple liberal ve radikal feminizm teorilerini reddedip bu teorilere önemli eleştiriler getiren Postmodern feminizm, çoğulculuğu savunmaktadır. Postmodernizm tarafından kullanılan Yapıbozum sistemi, var olan eski yapının bozularak yeni anlamlar üretebilmek amacıyla yeniden inşa edilmesini savunan bir yaklaşımdır. Yapıbozum, postmodern feminizmin diğer feminist teorilere karşı geliştirdiği eleştirel bakış açısı ile kesişmekte ve feminist yazında bu yöntem sıklıkla yer verilmektedir. Burada bahsedilen parçalanma, olumsuz bir eylem değildir, aksine tekdüze yürütülen mücadelenin terk edilmesi ve çeşitliğin getirdiği güç ile umut vadeden bir harekettir. Fraser ve Nicholson (2000), postmodern feminizmin, genel olarak yanılabilir ve yararlı olduğunu; ihtiyaç duyulduğunda tek bir yöntemin kullanılması rahatlığına karşı çıkararak plüralist metodlar kullanılacağını belirtmektedir. Özetle bu kuram, yalnızca bir renktense birçok rengin bir arada kullanılarak yapıldığı bir kanaviçe gibi gözükcektir. Dikkatini karşıtlıklara ve

değişimlere veren postmodern feminist teori, toplumsal cinsiyet kavramını sorgularken kadın ve erkeklerin sahip oldukları tüm özellikler ve farklılıklar göz önünde bulundurularak cinsiyetçiliğin tüm katmanlarını ortaya koymaya çalışmıştır. Yani toplumsal cinsiyet kavramından, ayrımlara dayanan cinsiyet kimliklerinin yaratılmasına geçilerek sadece iki cinsin varlığından ziyade çok cinsiyetlilik kavramına odaklanılmaktadır. Akımın önde gelen feministlerinden Judith Butler, toplumsal cinsiyetin çizdiği sınırlar içerisinde diretilen görüşler ile kadın ve erkek cinsine özgü kalıplaşmış fikirlere karşı koymaya çalışmak istediğini ifade etmektedir (Butler, 2014, s. 12). Bu bağlamda geliştirilen queer teori ile cinsiyet kavramı sorgulanmaktadır; beden ve cinsellik kavramlarının dışına çıkılarak cinsel yönelimler dikkate alınmakta ve cinsiyet kimlikleri yeniden tanımlanmaktadır. Amaç, geçmişten günümüze kadar var olan ve yaşamımızın her alanına işleyen toplumsal cinsiyet rollerini değiştirmek değil, toplumu cinsiyetsizleştirmektir.

Feminist metodolojide öncelikli olan, bir konunun kuram ve yöntem olarak feminist bakış açısı ile çalışılmasıdır. Ancak bu bakış açısı, çalışma konusunun yalnızca kadınlar olduğu anlamına gelmemektedir. Feminist araştırmacılar genel olarak feminist yöntemin kadınlar için ve kadınlarla ilgili konularda kullanılmasını savunsa da sadece kadınlar üzerinden olmaması gerektiğini de belirtmişlerdir (Doucet & Mauthner, 2006, s. 40). Feminizm kapsamında geliştiren yeni akımlar, teoriler ve araştırma alanları hem feminist duruşun hem de toplumsal cinsiyet anlayışının zenginleşmesine neden olmaktadır (Öztan, 2015, s. 281).

3. Araştırmanın Yöntemi

3.1. Yöntem

Araştırmada feminist metodolojiden hareket edilerek, nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Feminist metodoloji; liberal, radikal, postmodern, varoluşçu gibi farklı kuramlara sahip feminizmlerden meydana gelmektedir. Bu çerçeveden bakıldığında feminist yöntem, nesnellikten uzaklaşarak öznel sorulara ve deneyimlere dayanması sebebiyle geleneksel metodolojilerden farklı yöntemler ve yönelimler içermektedir. Feminist araştırmaların, geleneksel yöntemlerden farklı olan, yeni ve ayırıcı nitelikleri adlandırılırken bu özelliklerin yeterli ve detaylı olduğu savunulmamaktadır. Harding, Feminist bir yöntem var mıdır sorusuna aradığı cevapta önemli bir noktaya vurgu yaparak yalnızca burjuva erkek perspektifinden yapılan araştırmaların aksine araştırma kapsamındaki kadın deneyimlerinin, yeni kuramsal ve deneysel kaynaklar olduğunu belirtmiştir. Bu fikir, sadece erkek ve kadın deneyimlerinden yola çıkmanın da yetersiz olduğunu, her ırk, kültür, sınıf ve ayrıca toplumsal cinsiyetin de yöntem üzerinde etkisinin olduğunu kabulünü gerektirir (Harding, 1996, s.

39-40). Erkek egemen geleneksel araştırma yöntemlerinin yetersizliği, özgür feminist teorinin ortaya çıkmasına ve feminist teorinin farklı bakış açıları geliştirilmesine neden olmuştur.

Kadınların yaşanmışlıklarını, toplumsal anlamda karşı karşıya kaldıkları eşitsizlikleri, yaşadıkları bu deneyimlerin yaşamları üzerindeki etkilerini ve yaşamlarını nasıl şekillendirdiğini anlamak için kullanılan bir yöntem (Kümbetoğlu, 2011, s. 476) olması nedeniyle feminist metodoloji kapsamında nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir.

3.2. Araştırma Evreni

Araştırmanın örnekleme, amaçlı örnekleme tekniklerinden biri olan kartopu örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Kartopu örnekleme seçiminde araştırmacı, katılımcı olan kişiden, örnekleme dahil olabilecek diğer katılımcıları belirleme konusunda yardım ister (Creswell, 2017, s. 194). Örnekleme oluştururken konuyla ilgili önemli kişilere ulaşılarak bu kişiler aracılığıyla araştırmaya katılabilecek nitelikteki diğer kişilere ulaşılmak amaçlanmaktadır. Araştırma evrenini, Roman popülasyonunun yoğun olduğu İzmir ili Çiğli ilçesindeki Roman katılımcılar oluşturmaktadır. Örneklemin belirlenmesinde; kişilerin kendilerini Roman olarak tanımlaması, Çiğli'de yaşıyor olması ve gönüllülük ölçütleri esas alınmıştır. Katılımcılara belirtilen ölçütler doğrultusunda kartopu yöntemi kapsamında maksimum çeşitlilik ilkesi temel alınarak ulaşılmıştır. Maksimum çeşitlilik ilkesinde amaç, çeşitliliğe odaklanmak yerine çeşitliliklerin içerisindeki benzer durumları bulmaya çalışmak ve bu ortak noktalar vasıtasıyla konunun farklı açılardan da incelenmesini sağlamaktır. Belirtilen yöntem ve kriterler kapsamında 10 kadın- 10 erkek Roman katılımcıya ulaşılmış olup kendileri ile yüz yüze derinlemesine görüşme yapılmıştır. Görüşme soruları, literatür taraması neticesinde oluşturulmuş ve görüşme sonucunda elde edilen verilerin analizi için içerik analizi yönteminden faydalanılmıştır.

3.3. Veri Toplama Araçları ve Süreci

Araştırmada, derinlemesine çalışılmaya imkân veren ve katılımcıların deneyimlerinden yararlanılmasını sağlayan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmede, görüşme soruları önceden hazırlanmış olsa da sonrasında soruların yerlerinin değişebilmesi, yeni sorular eklenebilmesi ve derine inmeyi sağlayan sonda sorular sorulabilmesi araştırmayı kolaylaştırmaktadır (Bal, 2016, s. 163). Görüşme esnasındaki bu esneklik sebebiyle araştırmacı, gelişen durumlara göre görüşmeyi şekillendirebilme imkânına sahiptir. Katılımcılar tarafından verilen cevapların yetersiz ya da verimsiz olduğunun düşünüldüğü durumlarda soruları yeniden sorma fırsatı

sağlamaktadır. Çalışmada kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formu, literatür taranarak hazırlanan sosyo demografik form ile evliliğe, toplumsal cinsiyet kavramına ve gelecek beklentilerine ilişkin sorulardan oluşmaktadır. Pilot çalışma kapsamında 2 kişi ile görüşülerek görüşme formunun işlevliliği değerlendirilmiş ve form içeriğinde düzenleme yapılmasına ihtiyaç duyulmadığından yapılan pilot çalışmalar veri analizine dahil edilmiştir. Katılımcılar ile tanışıldıktan sonra kendilerine araştırmacının içeriği, neden yapıldığı ve elde edilen verilerin nerede kullanılacağı net bir şekilde açıklanarak katılımcıdan gerekli izni almak amacıyla hazırlanan araştırma gönüllü katılım formu imzalatılmıştır. Kişisel bilgilerinin saklı tutulacağı özellikle vurgulanmıştır. Görüşmeler, katılımcıların kendilerini daha rahat hissetmeleri amacıyla yaşadıkları hanelerde yapılmıştır. Tüm katılımcılara sorular aynı şekilde sorulmuş olup katılımcıların anlayamadıkları ya da cevaplamak istemedikleri sorular farklı ve yönlendirmeden uzak bir şekilde kendilerine tekrar sorularak cevaplandırılmaya çalışılmıştır. Araştırmacı, görüşme esnasında not tutmuş ve veri toplama sürecinin tüm aşamalarına etkin olarak katılım sağlamıştır. Görüşmeler ortalama 15-30 dakika sürmüş ve katılımcıların onayı alınarak telefonda bulunan ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Araştırma Nisan 2019- Eylül 2019 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

3.4. Verilerin Analizi

Analiz sürecinin en önemli işlevi, toplanan veriler içerisinde direkt olarak farkına varılamayan ancak kavramlar ile ilgili kodlama ya da sınıflandırma yöntemleri kullanılarak ulaşılabilen temaları tespit etmek ve bu asıl konular arasındaki anlamlı ilişkilere nasıl ve neden soruları ile cevap aramaktır (Yıldırım & Şimşek, 2013, s. 254). Çalışmada elde edilen verilerin analizinde, içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi; kavramları, temaları, yargıları, gerçekleri ortaya çıkarmak amacıyla bir veri grubunun sistemli, dikkatli ve detaylı şekilde incelenmesi ve anlamlandırılmasına içerik analizi denir (Bal, 2016, s. 258). Olgular, içerik analizi yoluyla derinlemesine incelenerek keşfedilen kavramlar ve temalar aracılığıyla daha anlaşılabilir hale gelebilmektedir. İçerik analizi yönteminde; veriler kodlanarak temalar ortaya çıkarılmakta ve bu kodlar ile temaların düzenlenmesi neticesinde ulaşılan bulgular tanımlanarak yorumlanmaktadır. Bu yönüyle yöntem, tümevarımcı bir analiz sürecini içermektedir. Her veri kodlanmak zorunda olmadığı gibi kodlanmış olan veriler, sonradan bulunan yeni kodlar ile değiştirilerek araştırmacının konusuna anlam ve derinlik katabilmektedir. Görüşmeler neticesinde kaydedilen ses kayıtları, yapılan görüşmenin herhangi bir veri kaybı yaşanmadan ve ayrıntılı şekilde incelenmesine olanak sağlamıştır. Araştırmacı tarafından ses kayıtları deşifre edilerek bilgisayar ortamında metne dönüştürülmüş ve görüşme esnasında

tutulan notlar ile bir araya getirilmiştir. Elde edilen bulgular üzerinde değişiklik yapılmadan katılımcılara özgü şekilde alıntılanmıştır.

4. Bulgular

Araştırma İzmir'in Çiğli ilçesinde gerçekleştirilmiş olup 10 kadın-10 erkek olmak üzere toplam 20 Roman katılımcı ile yüz yüze derinlemesine görüşme yapılmıştır. Görüşmelerden elde edilen veriler deşifre edildikten sonra üzerinde defalarca okunmuş ve çözümlenmeler yapılmıştır. Görüşmeler neticesinde, toplam 66 sayfalı veri elde edilmiştir. Çalışmada kodlama yöntemi ile elde edilen veriler anlamlı şekilde sınıflandırılarak kavramsallaştırılmıştır ve kavramlar arasındaki ilişkiler incelenerek temalar oluşturulmuştur. Transkripsiyondan elde edilen ifadelerden doğrudan alıntılar yapılarak çalışmanın güvenilirliğinin artırılması amaçlanmıştır. Alıntılarda, konu ile ilgili olmayan bilgiler yerine (...) kullanılarak anlam bütünlüğü sağlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca kişisel verileri korumak ve analiz sürecine kolaylık sağlanması amacıyla katılımcıların kimlik bilgileri yerine kadın katılımcılar için Kadın 1 (K1), Kadın 2 (K2)..., erkek katılımcılar için Erkek 1 (E1), Erkek 2 (E2)... şeklinde kod adı kullanılmıştır. Analiz sürecinde tümevarımcı bir yol izlenmiştir.

4.1. Roman Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri

Tablo 1: Katılımcılara İlişkin Yaş, Eğitim, Medeni Durum, Evlenme Yaşı Verileri

KOD	Yaş	Eğitim Durumu	Medeni Durum	Evlendiğinizde Kaç Yaşındaydınız
E1	37	Ortaokul	Boşanmış	25
E2	72	Yok	Evli	23
E3	18	İlkokul Terk	Evli	14
E4	40	Yok	Evli	23
E5	57	Yok	Evli	17
E6	22	Yok	Evli	15
E7	33	İlkokul Terk	Boşanmış	16
E8	18	Lise	Evli	18
E9	62	Yok	Evli	20
E10	29	Yok	Evli	17
K1	21	Ortaokul terk	Evli	17
K2	21	Yok	Evli	17

K3	42	Yok	Evli	19
K4	24	İlkokul Terk	Evli (eşinden ayrı)	18
K5	62	Yok	Evli	16
K6	28	Yok	Evli	16
K7	27	Yok	Evli	16
K8	34	Yok	Evli	17
K9	70	Yok	Evli	20
K10	68	Yok	Dul	18

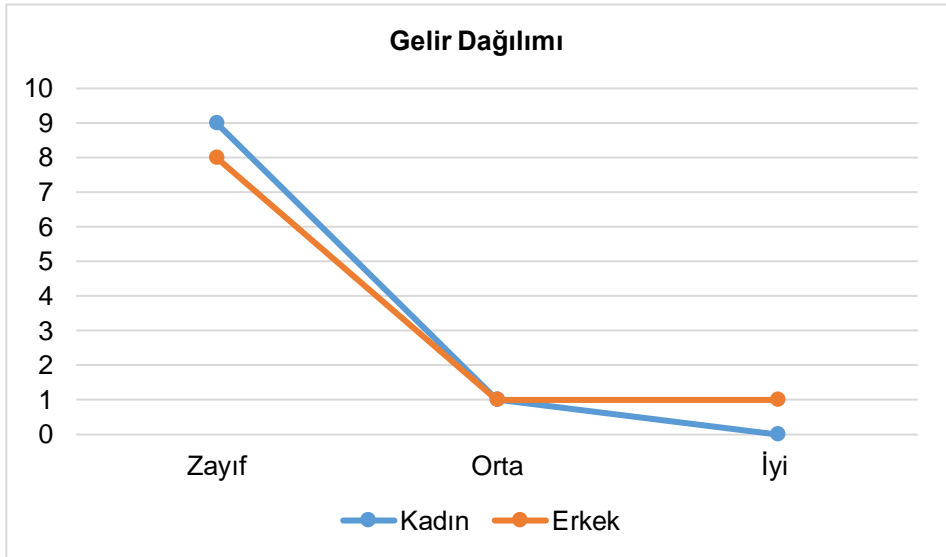
Çalışmada, 18 yaş ve üzeri toplam 20 katılımcı ile görüşülmüştür. Kadın katılımcıların şu anki yaşları 21 ile 70 yaşları arasında; erkek katılımcıların şu anki yaşları 18 ile 72 yaş aralığında değişmektedir. Verilen bilgilerde katılımcıların beyanları esas alınmak şartıyla tüm katılımcılar yaşlarını net bir şekilde ifade ederken sadece bir katılımcı nüfusa kayıtlı yaşı ile gerçek yaşının farklı olduğunu belirtmiştir.

Evlilik yaşı ile elde edilen veriler ayrıntılı olarak incelendiğinde, kendilerine ait evlenme yaşlarını kolayca belirtmelerine rağmen eşlerinin evlenme yaşlarını belirtirken ara ara düşünerek cevaplamışlardır. Erken evlilik yapan Romanlar genel olarak, önce dini nikah ile evlendiklerini ifade ederken 17 yaşına geldiklerinde ailenin rızası ile resmi nikah yaptıklarını belirtmişlerdir. Evlenme yaşlarına bakıldığında, kadın katılımcıların 2'sinin evlendiklerinde eşlerinden büyük olduğu; erkekler arasından 3 katılımcının evlendiklerinde, eşlerinden küçük olduğu dikkat çekmektedir. Genel olarak erkek katılımcıların evlenme yaşı düştükçe eşlerinin de evlenme yaşının düştüğü sonucuna varılabilmektedir. Örneğin, 16 yaşında evlenen E7'nin eşi, evlendiğinde 14 yaşındadır. Kadın ve erkek katılımcıların evlendiklerinde aralarında var olan yaş farkı en fazla 5-6 yaştır, sadece bir katılımcının eşi ile evlendiğinde aralarında 9 yaş olduğu görülmüştür.

Romanlar farklı nedenler sonucu istihdama katılımında zorluk yaşamaları sebebiyle çoğunlukla sosyal güvencesiz olarak günlük işlerde çalışmaktadır. Ataerkil aile yapısı içerisinde, toplumsal cinsiyet rolleri gereği aile reisi olarak evin geçimini sağlaması gereken erkek, iş bulma ve çalışma arayışına yönelmektedir. Ancak kadından uygun bir eş, anne olması; ev işleri ve çocukların bakımı ile ilgilenmesi beklenmektedir dolayısıyla Roman kadınların istihdama katılım oranı düşüktür. Katılımcılara meslekleri sorulduğunda, kimi şu an yaptığı iş hakkında bilgi verirken kimi de çalışabildiği dönemde yaptığı işi belirtmiştir.

Tablo 2: Meslek Bilgileri

Kadın Katılımcı	Meslek	Erkek Katılımcı	Meslek
K1	Ev Hanımı	E1	Temizlik Personeli
K2	Ev Hanımı	E2	Tarım İşçisi
K3	Ev Hanımı	E3	Kurye
K4	Ev Hanımı	E4	Tarım İşçisi
K5	Hurdacılık	E5	Tarım İşçisi
K6	Ev Hanımı	E6	Hurdacılık
K7	Ev Hanımı	E7	Hurdacılık
K8	Ev Hanımı	E8	Makine Kalıp (Çalışmaz)
K9	Ev Hanımı	E9	Hurdacılık
K10	Tarım İşçisi	E10	Hurdacılık

Grafik 1: Gelir Durumu Bilgileri

4.2. Roman Katılımcıların Evlilik Deneyimleri

Bazı kadın katılımcılar, evliliğin güzel olduğunu belirtirken geçim sıkıntısının evliliği kötü etkilediğine vurgu yapmaktadır. Geçim durumu, geçinmek, evliliği tanımlanırken geçim sıkıntısı anlamında olumsuz olarak kullanılmıştır. Ancak evliliği karşılayan ve olumlu anlamda kullanılan yuva, çocuk

gibi kavramlar da vardır. Ayrıca bazı katılımcılar için anne olmak, evlilik ile aynı anlamı taşımaktadır.

“Evlilik, valla bir yandan güzel de ne bileyim bir yandan da kötü. İnsanın durumu olmadı mı çok kötü. İyi olarak şöyle iyi, eşim iyi eşimin bir şeyini görmedim. Çoluk çocuğuna bana karşı iyi yani ama durumum olmadı mı çok kötü, o da sıkıyor gidemiyor dalak büyümesi olduğu için.” (K7)

“Evlilik iyi bir şey ama yerine düşersen. Yerine düşmedin mi hayatın çok kötü oluyor kızım. Hayatın çok kötü, pişman olursun dünyaya geldiğine ama hayatı karşılıklı geçimin güzel olursa, anlayışlı karşındaki erkek de güzel olursa bir parça ekmeği paylaşırsa her şey güzel bir şeydir.” (K5)

Erkek katılımcılardan bazılarının evliliğin anlamına ilişkin düşünceleri kadınlardan farklılık gösterirken, bazıları ise benzerlik göstermektedir. Erkekler evliliği, sorumluluk ile özdeşleştirmektedir. Genel olarak bakıldığında, katılımcıların evlilik ve evliliğin anlamı üzerine düşünmedikleri, evliliği geleneksel bir durum olarak ya da (eş, anne, baba olma gibi) sorumluluklar ile toplumda yer edinebilme çabası şeklinde değerlendirdiği görülmektedir.

“Evlilik güzel bir şey ya. Sorumluluk almak güzel bir şey. Mesela şu an bizim yaşlılarımız var, eroin, uyuşturucu içiyor mesela takılıyolar. Biz de evlenmeseydik biz de o ortam içine düşerdik. Bunlara engel oldu.” (E3)

“Evlilik ilk öncelikle sorumluluğu kaplıyor, bir insanın ailesine olsun kendisine olsun güveni daha çok artıyor... Bekar olduğunda cebinde 700 ile gezerken evli olduğunda o parayı harcamaya korkuyon, yarın bir gün nabarım nederim diye düşünmeye başlıyon, gelecek ile ilgili hayaller kurmaya başlıyon açıkçası.” (E8)

Katılımcılardan elde edilen verilere göre, evlenirken erkeğin yaşının kadından büyük olması gerektiğini yoğunlukla belirten kadın katılımcılardır. Ancak farklı olarak kadının erkekten büyük olduğu evlilikler de mevcuttur. Evlenirken kadın ve erkek yaşlarının eşit olması gerektiğini söyleyen kişiler oldukça azdır. Ancak genelde ortak söylemleri evlenirken kadın ve erkeğin yaşlarının 20 yaş ve üzeri olması gerektiğidir.

“20’den aşağı olmamalı bence... Erkek büyük olmalı, erkek biraz daha olgun olmalı kadından, daha büyük olmalı. Erkek 25 olucak en aşağı.” (K9)

“Aslında erkek büyük olsa daha güzel olur, artısı olur. Neden dersin kadın büyük olursa, derse öyleyim böyleyim, hava atar arkamdan sen gel diye, biraz daha aylığı maylığı biraz fazla olur, kadın erkeği küçük görür. Ama erkek büyük olursa, erkek anlayışlı olursa bir başkadır, anlayışlı erkek olur büyük erkek... Olsa olsa 2 yaş büyük olsun erkek fark etmez, 5 yaş büyük olsun.” (K5)

“Çok büyük uçurum olmadığı sürece, bir şey fark etmez yani. 3-5 yaşta sıkıntı olmaz. Kalkıp da 15-20 yaş sıkıntı oluyor.” (E7)

Evlendiğinde eşi kendinden 2 yaş büyük olan “Yoktur yani. Sonuçta ya kadın senden büyük olur ya erkek büyük olur. Farkın önemi yok yani.” (E6)

Eğitim almanın ve eğitime devamın evlilik kararı üzerinde etkisinin nasıl farklılaştığına bakıldığında; kadın ve erkeklerin çoğunluğu, eğitimin öncelikle bilgi ve iş sahibi olunmasına sebep olacağını belirtmiş ve evlenmeden önce eğitimi ve çalışan olmanın, evlenme yaşını doğrudan etkileyeceği yönünde düşüncelerini paylaşmıştır. Bazı erkek katılımcılar ise eğitimin, evlenme kararı üzerinde hiç etkisi olmadığını, paranın ve zorundalarının daha etkili olduğunu belirtmiştir.

Katılımcılara, kendilerinin ve eşlerinin evlendiklerinde olması gereken yaşta olup olmadıklarına dair düşünceleri sorulduğunda kadınların 1'i 17 yaşında olmasına rağmen birbirlerini istedikleri için evlendiği yaşı normal bulurken 2'si 18 ve 20 yaşlarında olmaları nedeniyle tam istedikleri yaşta evlendiklerini beyan etmektedir. Katılımcıların 7'si erken yaşta evlendiklerini kabul etmektedir.

“Değildik. Şu yaşında 21 yaşında evlenmeliydik... O da 22 yaşında olması lazımdı askerden geldikten sonra 2 ay içinde evlenmememiz lazımdı. Zor tabi. Askerliğini bekle. Evde çalışan yok.” (K1)

“Değildik, ben hiçbir huzursuzluk yaşamadım, kayınvalidem olsun, onlar bana hiç hissettirmedik küçük, büyük hissettirmedik... Ama olgun olsan daha farklı olur, ayrı eve çıkar, ayrı eşyası olur öyle evlenirler yani. Ama bizimkiler aklını kullanmıyorlar yani.” (K6)

Erkek katılımcılardan 1'i konunun derin olduğunu söyleyerek cevap vermemeyi tercih ederken 20-23-25 yaşlarında evlenen katılımcılar ise istedikleri zamanda evlendiklerini belirtmektedir. 6 erkek katılımcı ise erken yaşta evlendiğine dikkat çekmiştir. Ancak genel olarak en fazla üzerinde durdukları konu, askerliğin yapılmasından sonra evlenilmesi gerektiğidir.

“İstedığımız yaşta değildik. İşte bir cahillik ettik ya büyük cahillik ettik hem de. Ben 14 yaşında, o 15 yaşındadı, öyle aldık kendimizi gittik...”

Askere gitmiş gelmiş olmalıydım. Şimdi çoluk çocuk var, askere gitmek zor, gitceğin 6 aylık askerlik ama yine de özlem çekersin, eşin arkada kalır, çoluk çocuk.” (E3)

“Değil, küçüktük. O da küçüktü bende küçüktüm. Yani şimdi şöyle bişey söyleyim abla, insan, erkek kısmı askere gidince anlıyor. Ben mesela askere gittiğimde ikinci kızım dünyaya geldi... Askerde annemi mi düşünüyem, babamı mı düşünüyem, karımı mı düşünüyem, çoluk çocuğumu mu düşünüyem, bu psikoloji yaratıyor sana.” (E7)

Evlenen yaşın getirdiği deneyimlere dair kadın ve erkeklerin düşünceleri farklılaşmaktadır. Erkekler genellikle sorumluluk alma, ailesi için çabalama, berduş olmama gibi cevaplar verirken kadınlar erken anne olmanın getirdiği güzel duygulardan ve olgunlaşmaktan bahsetmiştir. Ayrıca katılımcıların çoğu, geçim sıkıntısının ve hayata erken başlamanın getirdiği güçlükler altında ezilmenin sebebinin, erken yaşta evlilikler olduğunu ifade etmektedir.

“Şimdi evlenmeden önce daha farklıdım, evlendikten sonra daha farklı oldum, daha ağırlaştım zaten 16’da evlendim 17 yaşında anne oldum hani daha çabuk olgunlaştım. Karşı tarafa olsun saygım şeyim daha fazla olmaya başladı, yani insan daha çabuk olgunlaşıyor evlendikten sonra.” (K6)

“Erken evlenip de kendimi yıpratmış oldum, başka bir şeyim olmadı. Şu an 24 yaşındayım, millet gören beni 30 yaşında 31 yaşında sanıyor desem yeri var, ezik kalıyosun... Ben kendimi görüyom, ben kendime diyom yaşlıyım galiba, öyle hissediyom.” (K4)

“Erken evlendiğin zaman başını yakıyosun. Yanıyosun, bitiyosun, hayatın bitiyor orda, erken evlilik budur. Çocuğun bebeğin oluyor, daha bir tane bebeğin oluyor, öyle öyle yürüyor. Öyle hayatın, ömrün gidiyor. Ben onu biliyom. Erken başlıyor hayat.” (E10)

“Cahillik, cahillikten başka hiçbir şeycik değil. Zorluğu var tabi çalışacaksın, çoluk çocuk olduğu zaman mecburen çalışacaksın. Eve ekmek getirmek zorundasın, başka da bir sorun yok. Yaş küçük olunca cahil anlamıyorsun, işine mi gidicen güce mi gidicen mi bilemiyorsun napcan.” (E5)

Erken yaşta yapılan evliliğin nedeni sorulduğunda, katılımcıların büyük çoğunluğu cahillik cevabını vermiştir. Kadınlardan biri erken evliliğin gelenek olduğunu söylerken diğeri de sevdiği için bu kararın verildiğini beyan etmiştir. Erkeklerin 3’ü cevaplarında, aile kurarak sorumluluk almayı ve ayrıca kendi ailesinin baskısını vurgularken 1’i cevap vermemiş ve 1’i geç evlendiğini

belirtmiştir. Ayrıca bu cevapların yanında erken evliliğin avantaj ve dezavantajları da sorgulanarak öğrenilmiştir.

“Erken evlenen çok cahildir bence. Çünkü neden, sen şimdi tamam olgunluk çağına gelmişsin, 20 yaşındasın eyvallah ama ilk sefer hayatını düşünürken, ilerisini düşünürken, senin kocanın mesleği yoksa ya da karının mesleği yoksa, senin mesleğin varsa hamut yapcan (birikim yapacaksın) hayatını kurtaracan... Şimdi yarın öbür gün çocuk oldu, bu çocuğun istikbalini nerden vercen, nasıl kurtaracan söyle bana. Başta sen cahilsin, sen cahilsin ki o çocuğun istikbalini nasıl kurtaracan. Kurtarabilir misin, kurtaramazsın. İşte cahillikten ileri gelir bunlar.” (K1)

“Neden erken evlilik yapılıyor gençlerde hata. Bizim gençlerimiz uyuyor cahilliğe, alıyorlar kızı kaçırıyorlar. Ondan sonra yeni hayata başlıyorlar ama yeni hayata da zor giriyorlar... Evlendiğin zaman çocuğun oluyor, onu büyüt, askerliğiyle uğraş, hadi bir tane daha çocuk oluyor hadi onun derdinle uğraş, illa bir şeyler çıkıyor anlacağın bu... Olumsuz yönleri var tabi, erken evlenmiycen 30 yaşında evlencen. Erken evlendiğin zaman olmuyor yenge. Maddi durumun iyiyse evlenirsin, maddi durumun sakatsa evlenemezsin kolay kolay sadece bu.” (E10)

Erken evliliğin, ailenin ekonomik durumu ile ilişkisi sorgulanmış olup kadın katılımcıların bir kısmı geçimin zor olduğunu, bir kısmı küçük yaşta çalışmadığını, cahilliğin olduğunu, 2'si de ekonomik durumlarının etkilemediğini vurgulamıştır. Erkek katılımcılar ise benzer cevaplar verirken erken yaşta evliliğin sorumluluk gerektirdiğini, çocuk sahibi olunca ekonomik durumun farklılaştığını belirtmiştir.

“Şimdi erken evlendiğimde zorluk çektik tabi, fakirdik. Eşimin işi yoktu yani hurdaya gidiyordu, oraya buraya gidiyordu, sonra çocuklar olunca bu villalardan buldu bir iş, oraya girdi daha iyi oldu ama erken evlilik ucu ucuna, yani daha zor.” (K6)

“Erken evlenince haliyle geçim durumunu etkiler. Şimdi daha zor olur mesela, affedersin 15 yaşında adamları 20-30 yaş arasında farklı, şimdi evinin durumunu bilemez. Bu cahil adam gittiği zaman kahveye, evi aklına gelmez.” (E9)

4. 3. Kadın ve Erkek Eşitliği Algısı

Kadın katılımcıların bazıları kadın ve erkek eşittir derken, bazıları eşit olmadıklarını, ezildiklerini beyan etmiştir. Kadın katılımcılardan eşitliği

savunanlar, kadının yaşının, gelir durumunun erkek ile eşit olması halinde aralarında eşitlik olabileceğini düşünmekte ve bunun yanında her şartta ev içi sorumlulukların kendilerine ait olduğunu kabul etmektedir.

“Çok güzel bir şey bence eşit olmaları... Polis olabiliyor kadınlar öğretmen olabiliyor doktor olabiliyor, her şey eşit. Eşitlik olması iyi.” (K1)

“Kadın ve erkek eşit değil, şöyle eşit değil. Çünkü o benim yaptığım evdeki işi yapamaz, bende dıştaki onun yaptığı işi yapamam. Benim düşüncem bu şekil. Çünkü evde çoluk çocuk, çamaşır bulaşıktı, erkek bunu yapmaz. Şu şekil eşit olmuyor mesela erkek napıyor işinden evine geliyor, sen napıyorsun eşinin çayını yemeğini hepsini hazırlıyorsun. Eşit değil.” (K8)

Erkekler, kadın erkek eşitliğinden, kadının üstünlüğünden bahsetse de genel olarak kadının sorumluluklarının belirgin ve ev içinde olduğunu, kadının çalışması halinde de evdeki işlerin yine kadının görevi olduğunu belirtmektedir.

“İki taraflı da eşit olmalı ama şöyle de bazı durumlar var insanlar şöyle kullanabiliyor, erkek benim diyor, her şey bende diyor, paranın gücü de bende diyor, idare de bende diyor. O zaman ne oluyor, karşı taraftakini ezmiş oluyorsun bayanda da aynı şekilde... Bu olay olduğu sürece evlilik zaten olmaz, olmasın da zaten.” (E1)

“Kadın erkek hani eşit değildir yani benlen. Çünkü kadını evini bilir, erkek işini bilir ama erkeğe daha çok sorumluluk düşer... Evet o anlamda eşit değil ama daha diğeri eşittir yani, ev içinde, çalışmada eşittir.” (E6)

4.4. Ev İçi Rollerin Dağılımı

Evlendikleri zaman kadınların ve erkeklerin yapması gerekenlere dair katılımcıların düşüncelerine bakıldığında; kadın ve erkek katılımcılar genel olarak kadınların çalışması ve ev işlerini yerine getirmesi gerektiğini, erkeklerin de para kazanarak evine bakması, ekmek götürmesi ve ev işlerine yardım etmesi gerektiğini vurgulamıştır.

“(Kadınlar) Sorumlulukları evi olmalı eşi olmalı... Her şey mesela eşitlikte ben nasıl diyeyim kadın evini düzmesi lazım yemeğini yapması lazım sabah geç kalkmaması lazım işini gücünü yapması lazım. Erkek de işine gitmesi lazım, evine ekmek getirmesi lazım. Ev işlerine yardım eder mesela. Ben bulaşıkları yıkıyorsam o durulasın eşitlik bu yani.” (K1)

“(Kadınlar) Şimdi erkek kadından şunu bekler, kadının temizliği bir, başta o. Şindik temizliği bir, saygısını hürmetini yapacak... Erkeğini sen kirlî gezdürürsen, erkeğinin yakasını kirlî giydürürsen beni kınamazlar, seni kınarlar. (Erkekler) Ben çalışırsam evime para getirirsem benim koca karım mutlu olur. Ekmeğimi getirirsem hatırla bir ekmekçiği şuraya alıp daa evime götürürsem çoluk çocukla koca karımla yersem tatlı yerim, bal yerim.” (E2)

4.5. Roman Ailelerin Çocuklarına İlişkin Gelecek Hayalleri

Katılımcılar kendi hayat pratikleri ve deneyimlerinden yola çıkarak çocuklarının geleceklerine ve evliliklerine dair neler düşündüklerini belirtmişlerdir. Tüm katılımcılar özellikle çocuklarının geç yaşta (ortalama 20 yaşından sonra) evlenmesi ve meslek sahibi olmasını istedikleri kanaatindeyken erkek katılımcılardan 1’i soruya “Evlat var oldurur, evlat var dondurur.” yanıtı vererek derinlemesine açıklama yapmaktan kaçınmıştır, 1’i de yorum yapmamıştır.

“Valla erken evlenmelerini istemem. 20 olsun 22-23 olsun 25 olsun. Kendinin belirli bir işi olsun yani bir gün evlilik yaptığı zaman hani eşine de bir destek olur, yarın çocuğu da olur mesela bir destek olur bir mal mülk alır, çoluk çocuğuna bırakır, benim gibi olmaz yani. Benim gibi olmasını istemem. Okusunlar, okuyup da bir işi tutsunlar yani. Ama kuaför ama güvenlik ama doktor, hemşire bunları isterim. Benim gibi böyle yevmiyeci çalışmasınlar. Biz çalışıyoruz çalışıyoruz ne oluyor.” (K8)

“Ben isterim, askere gitsin gelsin o zaman. Kızı da ben erken yaşta evlendirmem, 22-23-24 öyle... İsterse yapacak bir şey yok (güler). İyî bir yerlere gelmelerini isterim ama okutmayı da çok isterim ama ben okumadım onlar okusunlar... Ben okumamışım, ben cahilim şu an ama onlar okusun yani. Bu hayatlarını etkiler yani.” (E3)

5. Tartışma

Evlilik, tarihsel süreçlere ve toplumlara göre farklılaşsa da ülkemizde kanunlar ve kurallar çerçevesinde, resmi nikah ile gerçekleştirilmektedir. Ancak Romanlar resmi nikah için uygun görülen yaştan önce evlenmeleri sebebiyle resmi nikah yapamamakta ve evliliklerini dini nikah ile meşrulaştırmaktadır. Çünkü dini nikah, resmi nikahın olmadığı yerde, cinselliğın ve biyolojik yeniden üretimin, ahlaki olarak tasdiklenmesidir. Bu durum, Roman kültürünün geleneksel bir ürünü olarak varsayılarak normalleştirilmektedir. Araştırmaya katılan tüm kadın ve erkeklerin, resmi nikaha önem verdiği ancak kanunların belirlediği resmi

nikah yaşından önce dini nikah çerçevesinde evlenmeleri sebebiyle erken yaşta nikahsız evliliklerin ortaya çıktığı görülmüştür.

2019 yılı TÜİK verilerinde, kadın ve erkek arasındaki ortalama ilk evlenme yaş farkı (erkeğin yaşı büyük olarak değerlendirildiğinde) 2,9 olarak belirlenmiştir. Araştırmada, tüm katılımcıların beyanlarına istinaden ilk evlenme yaş farkı en fazla 9 iken genellikle ortalama yaş farkının 2,7 olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların çoğunluğunun eşleri ile aralarındaki yaş farkının fazla olmamasının daha iyi olacağını belirtilmesi de elde edilen veriyi desteklemektedir. Ayrıca bulgularda, erkeğin kadından büyük olmasının daha iyi olacağını ifade edilmesi, ataerkil aile yapısındaki erkek üstünlüğünün görünür kılmaktadır. Erkeğin yaşının evlendiğinde kadından büyük olması, kendi aklı ile kendini ve hayatını idame ettiremeyeceği düşünülen kadının, erkek tarafından kolayca kontrol altına alınma çabasıdır. Ancak farklı bir görüş olarak belirtilmelidir ki evliliğinde eşinden daha küçük yaşta olan 3 erkek katılımcının şu anki fikirleri çerçevesinde, 2'si her iki tarafın da yaşlarının küçük olabileceğini savunurken, 1'i yaşların eşit olması gerektiğini vurgulamıştır.

Araştırmada eğitim ve erken evlilik ilgisi değerlendirildiğinde, öncelikle araştırmadaki katılımcıların eğitim seviyelerinin düşük olduğu anlaşılmaktadır. Romanların çeşitli gerekçelerle okula devam edememeleri, hayata farklı şekillerde uyum sağlamalarına neden olmaktadır. Bahsedilen uyum sürecine verilebilecek en önemli iki örnek, istihdama katılımın ve evliliğin, erken yaşta gerçekleştirilmesidir. Türkiye Aile Yapısı Araştırması (TAYA) 2016 verilerine göre, eğitim durumu yükseldikçe kadınların 18-24 yaş aralığında evlenmesinin uygun olduğunu düşünenlerin oranı azalmakta, 25-29 ve 30-34 yaş aralığının uygun evlenme yaşı olduğunu düşünenlerin oranı yükselmektedir. Bu çerçevede Romanların al(ama)dığı eğitimin, evlilik kararları üzerinde nasıl bir etkisi olduğu sorgulanmıştır. Elde edilen veriler ışığında, eğitimin öncelikle meslek ve iş sahibi olma fırsatı yaratması, ardından da düzenli gelire sahip olmayı kolaylaştırması, evliliğin daha geç bir yaşta gerçekleştirilmesine neden olacağı fikrini geliştirmiştir. Burada erkek katılımcılar, eğitim alarak meslek ve gelir sahibi olmayı, kamusal alanda var olmak ile bağdaştırırken kadın katılımcılar ise eğitimi, özel alanda egemen olan ataerkil aile yapısına karşı koymak ve eril hakimiyetten kurtulmak ile özdeşleştirmektedir. Kadınların, kendi ayakları üzerinde durarak kimseye muhtaç olmadan yaşamak ve bunun sonucunda da küçük yaşta evlenmeye mecbur kalmamak yönündeki talepleri, eğitimi daha çok önemsediklerini göstermektedir. Ayrıca okula gönderilmediği için eğitim alamayan çocuklar, evde annesine ve ev işlerine yardım etmek ya da gelir getirici bir işte çalışmak gibi görevleri yerine getirerek toplumsal cinsiyet rollerini daha çocuk yaşta

içselleştirmektedir. Bu doğrultuda eğitim düzeyinin, erken evlilik üzerinde ters yönlü bir etki yaratacağı görüşü desteklenmektedir.

Roman katılımcıların ilk evlilik yaşları 14 ile 25 arasında farklılık gösterirken 18 yaşının altında evlenen kadın ve erkek katılımcıların sayısı neredeyse eşittir. Roman kültürünün geleneksel bir sonucu olarak da incelenebilen erken yaşta evliliğin nedeni, araştırma kapsamında, çoğunluk tarafından cahillik olarak tanımlanmıştır. Katılımcılar yapılan görüşmelerde, evlendiklerinde kadın ve erkek yaşlarının ortalama 20 yaş ve üzeri olması gerektiğine dikkat çekmiş ancak şu anki yaşlarında ve tecrübeleri sonucunda, evlendikleri yaşın küçük olduğunun, çocuk ve cahil olduklarının, zorluklarla karşılaştıklarının farkına varabildiklerini belirtmişlerdir. Bu zorlukların başında ise katılımcıların küçük yaşta yapılan evliliklerin avantajları arasında gösterdikleri adölesan annelik deneyimleri gelmektedir. Oysa kadınların eğitime katılım oranı ile erken yaşta annelik (çocuk anneliği), bir toplumdaki toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin en önemli göstergelerindedir. Ayrıca günümüzde bütün kadınların tanımlanması için kullanılan ve kutsallaştırılarak kadın kimliğinin ötesine geçirilen annelik inşası, eril ideoloji kapsamında kadın kimliğinin denetim altında tutulması için kullanılan en güçlü argümandır (Kaylı, 2017, s. 70).

Araştırmadaki bulgulara istinaden, Romanların aylık hane gelirleri, mevsimlik ya da günlük işlerde, sosyal güvencesiz olarak yevmiye usulü kazançla çalışmaları sebebiyle zayıf hatta çok zayıf şeklinde ifade edilebilir. Aşkın'a göre ise İzmir şehir merkezindeki Romanların yaptıkları iş ve meslekler, insana yakınlık kavramı kapsamında, marjinal ve eğreti işler olarak değerlendirilmiştir (Aşkın, 2017, s. 227).

Ailede evin geçimini sağlamak, eşin ve çocukların ihtiyaçlarını karşılamak, aile reisi olan babanın ilk ve en önemli sorumluluğudur. Çünkü sosyal ve ekonomik alanda varlığı olmayan erkekler, ancak bir ailenin geçimini sağlayıp kontrol ederek, aile babası olarak toplumda itibar sağlamakta ve kendilerine başarılı bir yer bulabilmektedir. Bu erkekler için uygun evlilik ve aile hayali de kendisine bağlı bir kadının idaresindeki samimi ve tertipli bir yuvadan oluşmaktadır (Sancar S. , 2009, s. 64). Bu sebeple de hane gelirine katkıda bulunmak için çalışmak isteyen bazı kadınlar, eşleri tarafından gelenekler bahane edilerek çalıştırılmamaktadır. Kadın katılımcılar çalışma hayatına katılma isteklerinin yanında ev içindeki ihtiyaç ve sorumlulukların da kendilerine ait olduğunu kabul ederek onaylamaktadır, erkeklerin de çalışarak para kazanması gerektiğini düşünmektedir. Erkek katılımcılar ise evin geçimini sağlayarak aileye karşı sorumluluklarını yerine getirmelerinin, kadınlarınsa eşine sadakat göstererek ev işleri ve çocuk bakımı ile ilgilenmelerinin önemini vurgulamıştır.

Sonuç olarak tüm katılımcılar, erkekleri karar mekanizması olarak görmekte ve güç ilişkileri anlamında erkek hegemonyasını meşrulaştırmaktadır.

Araştırmadaki genç katılımcılar, yaşlı katılımcılara oranla daha az sayıda çocuk sahibidir ve çoğunlukla 4 ve 5 kişilik aile yapıları, aile büyüklüğünün geçmişe göre azaldığına dikkat çekmektedir. Ekonomik durumun belirsizliği, çocukların eğitime katılamaması ve meslek sahibi olamaması, annenin iş gücüne dahil olma isteği, mekansal yetersizlik gibi faktörler çocuk sayısının belirlenmesinde önemli ölçüde etkilidir. Katılımcıların, çocuklarına dair gelecek kaygısı taşıdıkları, çocuklarının, düzenli bir gelir sahibi olduktan sonra 20'li yaşlarda evlenmelerini ve kendileri gibi geçim sıkıntısı çekmemeleri yönündeki düşüncelerini ifade etmişlerdir. Araştırmada son olarak Roman katılımcıların içinde buldukları yaşam koşulları dikkate alınarak sosyal devlet anlayışı kapsamında devletten beklentileri, dışlanmaya ve ayrımcılığa maruz kalmadan iş ve ev imkanının sunulması yönündedir.

5. Sonuç ve Öneriler

Romanların eğitim düzeyinin ve istihdama katılım oranının düşük olduğu verisine ulaşıldığı vurgulanabilir. Gelir yoksunluğu sebebiyle eğitime devam edememek ve çalışmak zorunda kalmak, kentsel iş gücü piyasasına katılım için gereken donanımına sahip olmamak, Romanların hurdacılık, hamallık, kağıt-plastik toplama, müzisyenlik gibi işlerde, günlük kazanç usulü çalışarak enformal yolla gelir elde etmelerine neden olmaktadır. Bazı yaşlı genç Romanların, sosyal güvenceli ve düzenli gelir getiren işlerde yer bulabilmeleri, Romanların çalışma alışkanlıkları için üretilen geleneksel kalıpları yıkmaya çalışmalarına ilişkin önemli bir bulgudur.

Çalışmak isteyen kadınların taleplerinden ziyade eşleri tarafından verilecek izin belirleyici rol oynamaktadır. Erken evlilikler Türkiye'de yasal olmamakla birlikte toplumumuzda ve Romanlarda oldukça yaygındır (Eskiocak & Akbaşak, 2017, s. 143). Yoksulluğun yanında eğitimsizlik de ele alınarak değerlendirildiğinde, bu konularda karşılaşılan sıkıntıların ve çıkmazların, Romanların erken yaşta evlenmelerine aslında birer neden oluşturduğu belirtilebilir. Fiziksel ve ruhsal gelişimini sağlayamadan, eğitimini tamamlayamadan eş ve ebeveyn olan Romanlar, kendilerini evlilik aracılığıyla var etmeye çalışmaktadır ancak izlenen bu yol sağlıklı aile ve sağlıklı çocuklar yetiştirilmesinde birçok sıkıntıyı içinde barındırmaktadır. Ancak belirtmelidir ki Roman topluluğunda ataerkil düşünce yapısındaki ebeveynler, erkek çocuklarını, erken yaşta evliliğe yönelik desteklemektedir. Bu destek ile aileler, erkek çocuklarının küçük yaşta sorumluluk sahibi olmasını ve sosyal çevre aracılığıyla kötü alışkanlıklar edinilmesinin önüne geçmeyi amaçlamaktadır.

Roman kadın ve erkekler, resmi nikah şartlarında belirtilen yasal yaştan önce evlenmektedir, bu kapsamda çok eşlilik, farklı eşlerden nikahsız çocuk sahibi olma, kadınlar ile çocukların nikahsız evlilikler yüzünden yasalar kapsamında korunamaması gibi durumlar ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca kadınlar çok küçük yaşta anneliği deneyim ederken kendinin ve doğacak çocuğunun hayatını tehlikeye atmaktadır. Çocuklar sağlıklı olarak doğsa bile nüfusa kayıt işlemlerinde ve diğer resmi prosedürlerde, anne ve babasında resmi nikah olmaması sebebiyle zorluklarla karşılaşmaktadır.

Roman katılımcıların temel sorun olarak belirttikleri konularda, etnik ayrımcılık, işsizlik ve yoksulluk ön plana çıkmaktadır, ardından eğitim, barınma, erken evlilik gibi konular gelmektedir. Türkiye'de yaşayan Roman vatandaşların, uzun ve kısa vadede yaşam koşullarını iyileştirmek için hazırlanan; sağlık, eğitim, istihdam, barınma, sosyal hizmetler ve yardımlar alanlarına yönelik temel kamu hizmetlerini içeren amaç, hedef ve eylemlerden oluşan Roman Vatandaşlara Yönelik Strateji Belgesi (2016-2021) ile I. Aşama Eylem Planı (2016-2018)'in uygulanmaya başlanması, mevcut ihtiyaçların karşılanmasına yönelik ilk adımdır. Ardından 2018 yılında I. Aşama Eylem Planının uygulama süresinin sona ermesi sebebiyle II. Aşama Eylem Planı (2019-2021) yürürlüğe girmiştir. Ancak çalışma bulgularında vurgulandığı üzere Romanların tarihsel süreç boyunca karşılaştıkları güçlükler günümüzde de devam etmektedir ve politikaların geliştirilmesi kadar politikaların hizmetlerle buluşması yönünde çalışmalara gereksinim vardır.

Ayrıca yoksulluk ile mücadele eden Romanların en dezavantajlı kesimini kadınların ve çocukların oluşturduğu görölmektedir. Roman kadınlar ise sadece kadın olması gerekçesiyle kendisine yüklenen toplumsal cinsiyet rollerinin altında ezilmektedir. Toplumda ve ailede kadın kimliği üzerinden değil, yeniden üretim aracı olarak konumlandırılmaktadır. Ötekileştirilmesi doğallaştırılan kadının, çocukları aracılığıyla ataerkil zihniyeti nesilden nesile aktarması oldukça tehlikelidir. Ülkemizde uygulanan politikalar ve sunulan hizmetler kapsamında Romanların yalnızca yaşam şartlarının iyileştirilmesinin yeterli olmadığı açıktır. Bu bağlamda toplumsal cinsiyet eşitliği çerçevesinde kadın ve erkek kimliklerine ilişkin farkındalıkları artırılarak kendilerini özgürce gerçekteştirmeleri desteklenmelidir.

Çıkar Çatışması Bildirimi: Yazarlar, çıkar çatışması bildirmemiştir.

Ek Beyan: 1. yazar ve 2. yazar, çalışmaya %50 oranında katkı sağlamıştır.

Kaynakça

- Aşkın, U. (2017). Çingene/Roman Toplumunun Sosyo-Ekonomik-Durum ve Beklentieri: İzmir İlinde Bir Araştırma. *Kesit Akademi Dergisi (The Journal of Kesit Academy)*, 3 (10), 208-245.
- Aşkın, U. (2017). Çingene/Roman Toplumunun Sosyo-Ekonomik-Durum ve Beklentieri: İzmir İlinde Bir Araştırma. *Kesit Akademi Dergisi (The Journal of Kesit Academy)*, 3 (10), 208-245.
- Bal, H. (2016). *Nitel Araştırma Yöntem ve Teknikleri*. İstanbul: Sentez Yayıncılık.
- Berger, H. (2000). *Çingene Mitolojisi* (Çev. Musa Yasar Sağlam). Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Berktaş, F. (2014). *Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın*. İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Butler, J. (2014). *Cinsiyet belası* (Çev. B.Ertür). İstanbul: Metis Yayınları.
- Creswell, W. (2017). *Eğitim Araştırmaları : Nicel ve nitel araştırmanın planlanması, yürütülmesi ve değerlendirilmesi*. İstanbul: Edam Yayınları.
- Donovan, J. (2015). *Feminist Teori: Entelektüel Gelenekler*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Doucet, A., & Mauthner, N. (2006). Feminist methodologies and epistemologies. C. Bryant, & D. Peck içinde, *Handbook of 21st century sociology* (s. 36-42). Thousand Oaks: SAGE.
- Eskiocak, M., & Akbaşak, D. (2017). "Edirne'de Romanların Sağlığı: Sağlığın Sosyal Belirleyicileri ve Sağlık Durumlarına Yönelik Bulgular. *Türk J Public Health*, 15 (2), 136-149.
- Fırat, M. (2016). Çingeneliği Anlamanın İmkânı: Çingener Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*. Elazığ: (Danışman: Doç.Dr. Süleyman İLHAN).
- Harding, S. (1996). Feminist yöntem diye bir şey var mı? S. Çakır, & N. Akgökçe içinde, *Farklı Feminizmler Açısından Kadın Araştırmalarında Yöntem* (s. 34-47). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Hooks, B. (2016). *Feminizm Herkes İçindir: Tutkulu Politika* (Çev. E.Aydın, B.Kurt, Ş.Özgün, A.Yıldırım). İstanbul: bgst Yayınları.
- Kaylı, D. Ş. (2017). Kadın Bedeninin Annelikle İmtihani: Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısının, Annelik Kurgularıyla İlişkisi. D. Altun, & H. Toker içinde, *Toplumsal cinsiyet farklı disiplinlerden yaklaşımlar* (s. 61-78). Ankara: Nika Yayınevi.
- Kolukırcık, S. (2008). *Dünden Bugüne Çingener*. İstanbul: Ozan Yayıncılık.
- Kümbetoğlu, B. (2011). Feminist Yöntem ve Kadın Çalışmalarına İlişkin Bazı Sorular, Sorunlar. S.Sancar içinde, *Birkaç arpa boyu... 21. Yüzyıla Girerken Türkiye'de Feminist Çalışmalar. Prof. Dr. Nermin Abadan Unat'a Armağan* (s. 474-503). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- MacKinnon, C. A. (2015). *Feminist Bir Devlet Kuramına Doğru*. İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Marsh, A. (2008). Türkiye Çingenerinin Tarihi Hakkında. E. Uzpeder, S. D. Roussinova, S. Özçelik, & S. Gökçen içinde, *Biz Buradayız!: Türkiye'de Romanlar, Ayrımcı Uygulamalar ve Hak Mücadelesi* (s. 5-18). İstanbul: Mart Matbaacılık Sanatları Tic. ve San. Ltd. Şti.

Marushiakova, E., & Popov, V. (2001). *Gypsies in the Ottoman Empire*. Hatfield: University of Hertfordshire Press.

Öztañ, E. (2015). Feminist Araştırmalar ve Yöntem. Y. D. Saygılıgil içinde, *Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları* (s. 271-290). İstanbul: Dipnot Yayınları.

Sancar, S. (2009). *Erkeklik: İmkansız iktidar*. İstanbul: Metis Yayınları.

T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2019). *Türkiye'de Aile Yapısı Araştırması 2016 (Proje Koor.:D.Gümüş)*. Ankara: TDV Yayın Matbaacılık.

T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, (2016). (2016-2021). *Roman Vatandaşlara Yönelik Strateji Belgesi*. Ankara.

TÜİK. (2019). *Evlenme ve Boşanma İstatistikleri*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Bosanma-Istatistikleri-2019-33708>. adresinden alınmıştır

Türk Dil Kurumu Sözlükleri. (2019). <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alınmıştır

Uçan Çubukçu, S. (2011). Mekanın İzdüşümünde Toplumsal Cinsiyet: Sulukule. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* , No:44, s. 83-106.

Uçum, Ö. (2008). Kocaeli Çingenelelerinde Evlenme Geleneği. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*. Kocaeli: (Danışman: Yard. Doç. Dr. Işıl ALTUN).

Wollstonecraft, M. (2012). *Kadın Haklarının Gerçekleştirilmesi* (Çev.D.Hakyemez). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Yaprak, M. (2015). Etiketleme Kuramı Çerçevesinde Çingene Etnisitesinde Kirlilik ve Sosyal Dışlanmışlık Algısı (İzmir Tepecik Örneği). *(Yayınlanmamış yüksek lisans tezi)*. Mardin Artuklu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.